

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.l.], 1679

Argumenta, quare Princeps non teneatur fidem servare, eorumque
solutiones. XLVII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

fecit, significando, si Menodorus non rogata venia perpetrasset, non a grè se-
laturum fuisse. Etiam necessitas servandæ fidei satis manifesta est. Nam
dictis aliorum, promissisq; fidem omnem denegare, idem est ac vitam tolle-
re. Ubi eo pervenit, ut fidere ulli nequeamus, ut de Alexandro Phereo di-
citur, & Jugurtha, non vita amplius est, sed vivida mors, scilicet lenta mors,
ut hujus vitam describit Sallustius. *Neque post id locorum Jugurtha di-
es, aut nox quietæ fuit, neque loco, neque mortali cuiquam, aut tempori satis
credere, cives, hostesque juxta metuere, coram spectare omnia, & omni stre-
pitu pavescere, alio atq; alio loco sæpe contra decus Regium noctu requies-
cere, interdum somno excitus arreptis armis tumultum facere, ita formidi-
ne quasi recordia exagitari.* Et ut summatim dicam, vivere nequimus
sine mutuo commercio, nullum vero sine fide existit commercium. Quod
& docuit Aristot. lib. I. Rethor. cap. v. *Infirmatis, violatisque pactis, tolli-
tur inter homines commerciorum usus.*

*Argumenta quare Princeps non teneatur
fidem servare, eorumque solutiones.*

CAP. XLVII.

Non desunt ex adverso qui plane contrarium docent. Lipsius in sua
politica (lib. 2. cap. 14.) vocat eos novos Etruscos doctores, innu-
ens scilicet Machiavellum, illiusque sectatores, ita enim ille in Rubrica
ait, *spreti ab Etruria doctores novi.* Sententia, quam ille repre-
hendit, hæc est, quod princeps vel resp. non teneatur servare promissam
fidem, nisi quousque in utriusque tendit commodum: volunt tamen ut fidei
violatio velamine boni tegatur prætextus, vel quod ceteri prius non stete-
runt promissis, vel amicitiam violarint. Ita Leo X. conquestus est, Gallos
prius Regium armis invasisse, ususque prætextu est isto, foedere se jungendi
adversus eos cum Carolo V. cum tamen jam ante clam iniisset foedus ex
mente Guicciardiarni: aut ejus generis species aliæ, quæ nunquam desunt.
*Perfidus (ut est apud Livium) neque causa deficiet, cur pacto non stent, sem-
perque aliquam fraudi speciem juris imponent, lib. 9.* *Argu-*

Argumentum Primum.

Ceterum prætextuum dehinc fundamenta perpendamus. Ajunt itaque justitiam fidemque observandam esse à privatis, quod legibus subiecti sint, at principem omni esse solutum lege. Quale fundamentum pestiferum satis debile est. Princeps solutus est legibus & liber, in quantum exemptus est pœnis à legibus impostis, & immunitas à Scholasticis vocata est coercitiva sive coactiva, at non est immunis ab obligatione actionis imperatæ, quod est obstrictum esse legi directivè, ut scholæ etiam loquuntur. Imo addo ego, modo hoc dicto directivo, magis obstrictus est princeps, quam subditus, hac tamen distinctione: rerum imperatarum à legibus nonnullæ imperatæ sunt, quod bonæ sint, eæque sunt omnes actiones secundum virtutem: aliæ bonæ sunt, quoniam iustæ sunt, eæque leges sunt positivæ: verbi gratia, sextarium hujuscemodi esse mensuræ in hac vel illa urbe: magistratum vestiri habitu rubro vel nigro: res, quæ ante præceptum nihil referunt, sive hoc, sive illo fiant modo. Quod ad priores itaque, magis obstrictus imperans est, ut illas peragat, quam subditi, cum ad perfectiorem obligatus sit virtutem, & rex etiam virtute heroica præditus esse debeat. Quare ad actiones, exempli gratia temperantiæ à legibus imperatas, rex tenetur modo graviore, quam privatus, ita quoque ad eas fortitudinis, ceterarumque virtutum, & præsertim justitiæ, quæ modo speciali est in clientela regis. Quod ad leges positivas, nonnunquam etiã directè obstrictus est princeps propter scandalum, quod inde caperet populus: quemadmodum si rex alio sextario venderet, aut emeret, quam ordinato, & ceteris consueto. Præter hunc respectum, princeps absolutus illis non tenetur, quamvis si illas observet, magnam addat auctoritatem. Exempli gratia. Interdictio ferendi arma: illa incedendi numeroso comitatu, quod in urbibus factiosis sæpe vetitum est: hæc hujusmodi leges non obligant principem: at si principi placet eas observare, maxime illam de armorum gestatione, (illa enim de comitibus vergeret in majestatis diminutionem) magnam legi auctoritatem addit. Fridericus rex Neapoleos prohibuit gladij gestationem, fuitque primus, qui eum deposuit, quod in eo laudat Sannazarus.

Edicto

*Edicto nuper cum tu Rex magne caveres
Audaci ne quis stringeret arma manu.
Deposuisse tuum vel primus diceris ense,
Et monstrasse palam primus inermis latus.*

Tandem finit:

*Publica nimirum res tunc sibi constat, & equum,
Imperium cum Rex, quod jubet, ipse facit.*

Alterum argumentum est, quod princeps excedat fastigium humanum: ideoque nec modis communibus uti debet, sed iis, qui illi profint magis. Quod argumentum ex duabus constat propositionibus ambabus falsis. Quod princeps superet fastigium omne humanum, falsum est. Enimvero & homo quoque est, ideoque animal rationale, & hinc obstrictus principiis rationis, inter quæ principia est pactorum observatio: tantoque magis obstrictus est ad ea observanda, quantum suo exemplo, quod ab omnibus suspicitur, & imitantur cuncti, id efficere posset, ut privati invicem infideles sint, quæ perniciēs esset futura commerciorum & societatis civilis. Plinius in Panæg. Trajani in laudem ejus dicit: *unum ille se ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quod unum ex nobis putat, nec minus hominem se, quam hominibus prodesse.* Sed & quod inde infertur falsum est; scilicet, si excederet humanum fastigium, quod promissa violare posset: quinimo contrarium potius verum est. Quo enim magis ad Deum accederet, qui de se ipso ait, *cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt*, tanto magis obstrictus foret, ad promissa data observanda.

Dicunt tertium, quod princeps velut custos boni publici metiri debeat observantiam promissorum, non ex vi factæ obligationis, sed ex utilitate publica, quæ inclusa est utili principis ipsius, qua cessante, haud servandum sit illi ullum pactum initum, tanto magis si loco utilitatis damnum inde eveniat. Hæc maximè speciosa ratio est, sed jam tum ostendimus, utile principis, vel status & commodum publicum, non semper idem esse, & ex utilitate publica, tanquam fine, non ex illa status actiones dimetiendas esse. Sed perpendentes etiam ipsum utile commune, advertere oportet, quod opinio veracitatis & observantiæ strictæ promissorum, quæ opinio provenit inde, quod quispiam est talis, præter honestatem tam utilis est publico, ut paucae utilitates reperiantur, quæ illi exæquentur. Profero ad confirmandum quæ dicta sunt locum ex Cicerone: (lib. 2. off.) *Regum, populorum, nationum portus, & refugium*

gium Senatus. Nostri autem magistratus, Imperatoresq; ex una hac re maximam laudem capere studebant, si provincias, si socios aequitate, & fide defendissent. Ut ita ex fide proveniret, quod reges, populi & nationes spontaneo obsequio & amabili observantia colerent Senatum Romanum, ex eoq; penderent. Quid amor hic conferat, patefacit exemplum Cyri cum Croeso, qui ab amicis suis ad nutum collegit thesaurum uberiores, quam fuisset habiturus, si ejus vice, quod inter amicos distribuendum erat, id alicubi reposuisset. Nero mittebat Romanis subsidia magna bello Carthaginensi, etiam non rogatus. Titus Livius, lib. 21. Pollicitus est, quo animo priori bello populum Romanum juvenis adjuvisset, eo senem adjuturum, frumenta, vestimenta q; se legionibus Consulibus, sociisq; navalibus gratis præbiturum. Et post cladem Cannensem attritis adeo viribus Romanorum, nihilominus Ottacilio Duci militum præbuit aurum ad stipendia militibus exsolvenda, & frumentum in sex menses. Ceterum si re vera pactum principis tenderet in perniciem extremam reip., etiamnum foret servandum? Respondeo quod non: enimvero, aut a principio deceptus fuit, quando princeps promisit quidquam adeo damnosum reip., aut coactus, aut verò res adeo immutatae sunt, ut fieri nequeat, quod primum licebat: quæ exceptiones observantiam tollunt. Quod enim ad fraudem, aut vim, erat edictum prætorium, ut recenset Cicero, (lib. 3. de offic.) *pacta & promissa servanda, quæ nec vi, nec dolo malo facta sint.* Quod ad rerum immutationem, cum nimia est, ut promissum intercidat, ex consideratione rerum ipsarum intelligi potest. Promisi me daturum commodato amico equum: eodem momento nuncium affertur mihi, eundem mihi esse ad servandam patri vitam, quæ aliàs periclitabitur: sane potius in commodum patris ipse uti eo debeo, quam dare amico commodato. Est inter binas civitates foedus mutuae defensionis gratia initum, contingit uni inundatio ab immenso exercitu barbarorum, qui tendens aliorum, non laceffitus, non nocebit alteri; hæc non servare debet initum foedus, cum defensio desperata sit: enimvero si ipsa foret obsidione cincta, pacisceretur potius, aut se daret in potestatem hosti, quam quod conflictari vellet cum periculo imminentis excidii. Sit itaq; conclusio: fides data & promissum servari debet à principe, & rectoribus rerum. majori firmitudine, quam a privatis, prout majori virtute instructi esse, eamq; præ se ferre illi præ his tenentur. Hinc in proverbio dicitur, REGIS VERBUM, innuens promissum securum & inviolabile. Hæc regula est, quæ cum promissum juramento munitum est.

est, certior longè est, minusq; admittit limitationes: nam & qui vi coactus promisit quidpiam addito jurejurando, promisso tenetur, quousq; non liberabitur a juramento. Hæc est doctrina D. Thomæ. Præter ea quæ allata sunt, confirmo porro conditionem opinione super re hac Romanorum, quando florebat resp. hominibus & virtute. Posthumius itaq; Consul verba faciens ad Senatam Romanam in sui ipsius detrimentum hæc dixit verba: *neq; ego inficias eo P. C. tam sponsiones, quam fœdera sancta esse apud eos homines, apud quos juxta divinas religiones fides humana colitur.* (Tit. Liv. lib. 9.) Notum quoq; est, quanti fecerit fidem suam Regulus Atilius. Sed ultimò id probo per eosdem adversarios, qui nolunt, ut ostendatur aperte nolle pacta servare, sed ut cautelis & excusationibus demonstratur obligationem in proposito casu evanuisse. Ita iidem fatentur non stare promissis, turpe esse. Sed ut turpitudines voluptatum corporis absconduntur ab oculis aliorum tenebrarum adminiculo, eodem modo docent fallacias & artificia fraudulenta occultandi vigorem obligationis factæ, ac si per quendam calum expirarit. Jam non inficior dari quandam a regula exceptionem: una est, si res promissa vergit in damnum ejus, cui promissa est: velut reddere gladium commissum vesano: altera, si fieri nequeat ab eo, qui promisit: & impossibile capitur hoc loco non tantum metaphoricè, sed & moraliter, quo sensu quod difficile admodum est, impossibile reputatur, ut tradit Aristoteles. Sed addendum etiam est, quod moraliter non faciendum est illud, quod fieri nequit, nisi adversum rationem. Scilicet, si defensores partis cujusdam arcis, ad quam ex exteris nisi hostes accedere non solent, lege in se recepissent scelopeto quemcunq; ignarum tesseræ militaris petere, militum vero unus e longinquo appropinquantem patrem cerneret, haud hostem, non occidi potest sine magno scelere, etiam si aliter conventum sit, & hic quoq; eandem nesciat. Aliæ exceptiones sunt fraus & vis. Et sane actio involuntaria proprie non humana est, secundum Aristotelem. (lib. 3. Eth. cap. 1.) Ideoq; nec infert obligationem. Et ita edicto prætorio excepta sunt pacta per fraudem inita, & per violentiam, ex quibus conditionibus hoc violentum est, illud ignorantia. Unum alterumq; horum actionem efficit involuntariam: cum involuntarium definitum sit, quodcumq; sit per vim & ignorantiam. Sed quænam ignorantia, & quævis quidpiam involuntarium efficiat, tradit Aristoteles; idemq; describunt Theologi & Legum doctores, ad quos remitto lectorem. Non est involuntaria quævis actio quam in universum nollemus, at eligimus cum suis circum-

stantiis: velut facultates in mare projicere, ad navem ab onere liberandam vento & fluctibus jactatam. Alias neutiquam facultates nostras projicere vellemus, sed ob circumstantiam liberandi navem ab onere cupimus. Quare non quidvis quod ægrè promittitur, obtinet conditionem, quod coactè promissum fit, ut irrita fiat obligatio: aliàs nulla obligatio a victis data valida esset futura, succederetq; axioma illud, quod in vituperium tribuebat Romanis Pontius Heremus. (Tit. Liv. lib. 9.) *Nunquamne causa deficiet, cur victi pacto non stetis.* Sed non mihi propositum est descendere ad res adeo minutas, sufficet dixisse, quod loco exceptionum justarum non transeundum sit ad cavillationes & prætextus fallaces: in illam enim notam incurreremus, quæ Romanis a Samnitibus, licet iniquè dabatur, & *semper aliquam fraudi juris speciem imponitis.* Quæ macula foeda est privatis, rectoribus rerump. & principibus foedissima, ob summam dignitatem ipsorum status, quæ omnem defectum in aperto ponit, & ob eminentiam virtutis, ad quam tenentur.

Oppugnatur illud, cum debitum, quo privatus privato obstrictus est, debitori condonatur: itidem cum debitori tempus, sive mora conceditur.

CAP. XLVIII.

Venio ad directionem justitiæ commutativæ respectu privatorum inter se. Cujus primum caput est, ne princeps, vel principatus, quicumq; etiam sit, sufflaminet ejus rectam administrationem. Quod duobus contingere solet modis, magis generali uno, altero minus. Generalis magis, quando respublica, exempli gratia, oligarchica non favet plebeis, ut par est, ut consequi possit sibi a divitibus & potentibus debita, largiendo hisce privilegia limites excedentia. Idem foret, si modo respublica Veneta nobilibus privilegium concederet super debitis, quibus civibus & plebeis obstricti sunt: quapropter impediretur, aut difficilior fieret debitorum exactio: unde tamen abest quam longissimè ista bene instituta respublica. Et tandem, cum illa pars quæ regit, moras obtendit, ut sui cogi nequeant ad dissolvendum, quæ debent parti exclusæ: quod est injustitiæ patrocinari